

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

PAMPIRI YA PELE (P1)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2016

FREE STATE

MATSHWAO: 120

NAKO: Dihora tse 2½

Pampiri ena e na le maqephe a 18.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

1. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE NNE, e leng:

KAROLO YA A: Tekokutlwisiso	(30)
KAROLO YA B: Kgutsufatso	(10)
KAROLO YA C: Dibopeho tsa puo le melao ya tshebediso ya puo	(40)
KAROLO YA D: Dingolwa	(40)
2. Araba dipotso TSOHLE tsa KAROLO YA A-C le potso E LE NNGWE KAROLONG YA D ya buka eo o ithutileng yona.
3. Qala KAROLO ka NNGWE leqepheng LE LETJHA.
4. Seha mola qetellong ya KAROLO E NNGWE le E NNGWE.
5. Nomora dikarabo tsa hao jwalo feela kaha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
6. Tlola mola dipakeng tsa dikarabo tsa hao.
7. Tsepamisa maikutlo haholo mopeletong le popong ya dipolelo.
8. O eletswa ho sebedisa nako ya hao tjena:
  - Metsotso e 50 ho araba KAROLO YA A
  - Metsotso e 30 ho araba KAROLO YA B
  - Metsotso e 40 ho araba KAROLO YA C
  - Metsotso e 30 ho araba KAROLO YA D
9. Ngola ka mongolo o makgethe, mme o balehang.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1**

Potsong ena o nehilwe mefuta e mmedi ya ditema. Bala tema E NNGWE le E NNGWE ka hloko o nto araba dipotso tse botsitsweng temeng ka nngwe.

TEMA YA A

Bala tema ena e latelang ka hloko, ebe o araba dipotso tse hlahang tlasa yona. Araba ka lentswe le LE LENG feela moo ho hlokehang, ntle le haeba potso e hloka tlhaloso kapa karabo e teletsana.

HO KGETHELA NGWANA MOSADI

(Ke lapeng mme Mokgothu le Modiehi ba phomotse ka ho e nngwe ya dikamore. Mokgothu o kgathatsehile moyeng.)

MOKGOTHU: Taba ena ya Motsielwa e a nkgathatsa. E sebetsana le maikutlo a ka haholo. Eka e ntse e hola; o bonwa ke batho a itsamaela ka bolokolohi le ngwanana eo wa hae. Ha a ipate le ho ipata. Banna! Ke makatswa le ke taba ena ya hae ya ho leka ho ipolaya.

MODIEHI: Na o kile wa mmotsa yona, ntate? 5

MOKGOTHU: Tjhe, ha ke eso mmotse letho. Akere ke sa tswa bolela hore e mmakaditse. Ha ke tsebe hore nka e etsa jwang: Ke mo tlohele a nyale kgarebe eo a e ratang kapa ke tswele pele mabapi le Matshediso?

MODIEHI: Eng? O mo tlohele a iketsetse boithatelo? 10

MOKGOTHU: Butle Mokwena, se halefe. Ho halefa ha ho no re thusa. Re ke ke ra rarolla le ho lokisa mathata ka kgalefo. Kgalefo e senya ditaba ho na le hore e di lokise. Ha re theole maikutlo, re leke ho rarolla bothata bona ka menahano e hlwekileng, e sa silafatswang ke letho.

MODIEHI: *(A ntse a halefile.)* Tswela pele he, mohlalefi! Feel a nna maikutlo a ka a totobetse, mme nke ke ka a fetola hohang. Nke ke ka emela bohanya bona ba ngwana enwa. Ngwana o tshwanetse ho bontshwa phoso moo a fositseng teng. Ke ha feela o sebetsana le yena ka thata, o tiisitse a tla bona phoso ya hae. Dipuo tse monate di ke ke tsa mmontsha tsela. Rona re hodisitse re hlompha molao wa batswadi ba rona. 15 20

MOKGOTHU: Moo teng ke dumellana le wena, mofumahadi. Le nna ha ke re a qekiswe leha a etsa bobbe. Empa le teng ha ke re a kgahlapetswe, a kgannwe jwalo kaha eka ke phoofolo, ha se motho. Ho etsa jwalo ke ho mo kopanya hlooho le ho feta, a qetelle a entse sena seo a neng a leka ho se etsa. 25

MODIEHI:	Na re tshwanetse re dule matswalong nako le nako? Na re tshwanetse ho tlohela Motsielwa ho iketsetsa boithatelo, feela hobane a ne a leka ho nka bophelo ba hae? E tla ba ha ke moradi wa Mmatli, nna.	30
MOKGOTHU:	Jwale seo re ka se etsang ke sefe he, mofumahadi?	
MODIEHI:	Motsielwa a nyale kapa a tlohele hohang!	
MOKGOTHU:	A nyale mang, Motshepa kapa Matshediso?	
MODIEHI:	(A <i>tenehile</i> .) O tseba maikutlo a ka hantle. Ke ona a tla araba potso ya hao.	35
MOKGOTHU:	Ke ithutile le ho hlahloba metsamao ya Motsielwa matsatsing ana. Ke mmone hangata a tsamaya le Motshepa, mme ke utlwile ka batho hore ebile o a kena habo morwetsana eo.	
MODIEHI:	Ke ho tella le ho fetella ho feletseng! Batswadi ba ngwanana eo ba a mo dumella?	40
MOKGOTHU:	Mohlomong o ya ba le siyo kapa ba ntse ba le teng.	
MODIEHI:	Ha a tshwanela ho ya moo, ba le teng kapa ba le siyo. Ke ho nyatsa le ho tella. Ntho e nngwe feela eo re ka e etsang, ntate. Ke sona feela setlhare se tla re phekoletsa moshanyana enwa. Ha se ka hloleha, tjhe re tla tshwanela ho inehela, re lokolle Motsielwa a etse seo a se ratang.	45
MOKGOTHU:	O nahana eng jwale, mofumahadi?	
MODIEHI:	Batswadi ba ngwanana eo ba ngollwe lengolo leo ka lona ba qoswang ka ho dumella Motsielwa ntlolong ya bona ka bolotsana. Ka lona re tla be re ba bontsha hore re ntse re bona se etsahalang. Ba tla tshwanela ho mo kgalemela, mme ba mo tebele ntlolong ya bona.	50
[E qotsitswe le ho lokiswa ho tswa bukeng ya ' <i>Le ha le ka ntahla</i> ' ya E Monare]		

- 1.1 Motsielwa eo ho buuwang ka yena moo, o amana jwang le Mokgothu le Modiehi? (1)
- 1.2 Ke taba efe eo Mokgothu le Modiehi ba qoqang ka yona temeng ee? (1)
- 1.3 Ke lentswe lefe moleng wa 3 le o tsebisang hore Mokgothu o maketse? (1)
- 1.4 Bolela lebitso la ngwanana enwa eo ho thweng Motsielwa o itsamaela le yena ka bolokolohi. (1)
- 1.5 Ketso ee ya Motsielwa ya ho leka ho ipolaya e bakilwe ke eng ho ya ka ditaba tsa tema? (2)

1.6 Sheba mela ya 15–16.

Hlalosa seo Modiehi a se bolelang ha a re maikutlo a hae a totobetse. (2)

1.7 Ke lentswe lefe moleng wa 22 le o tsebisang hore Modiehi ke mosadi wa Mokgothu? (2)

1.8 Na Motsielwa o tseba maikutlo a Modiehi le Mokgothu mabapi le dikamano tsa hae le Motsheva? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

1.9 Mokgothu o fapana jwang le Modiehi ha o sheba kgalemelo ya bona ho Motsielwa? (2)

1.10 Kgetha karabo e nepahetseng ho tseo o di filweng ka tlase. Ngola nomoro le tlhaku feela.

Ha ho thwe dipuo tse monate di ke ke tsa bontsha Motsielwa tsela, ho bolelwa hore di ...

- A tla mo kenya tseleng.
- B tla mo hlantsha.
- C tla mo lahlehisa.
- D ka mo utlwisahloko. (1)

1.11 Ke mang ya manganga dipakeng tsa Modiehi le Mokgothu ho ya ka dipuo tsa bona? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

1.12 Ha o nahana, ho ne ho tla etsahala eng ha Motsielwa a ne a ka nyala Matshediso? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

1.13 Kgetha karabo e nepahetseng ho tseo o di filweng ka tlase. Ngola nomoro le tlhaku feela.

Ho ya ka Molaotheo wa Afrika-Borwa, ketso ena ya Mokgothu le Modiehi ya ho hanela Motsielwa ho nyala kgarebe e ratwang ke yena, e ka hlaloswa e le ketso e supang ...

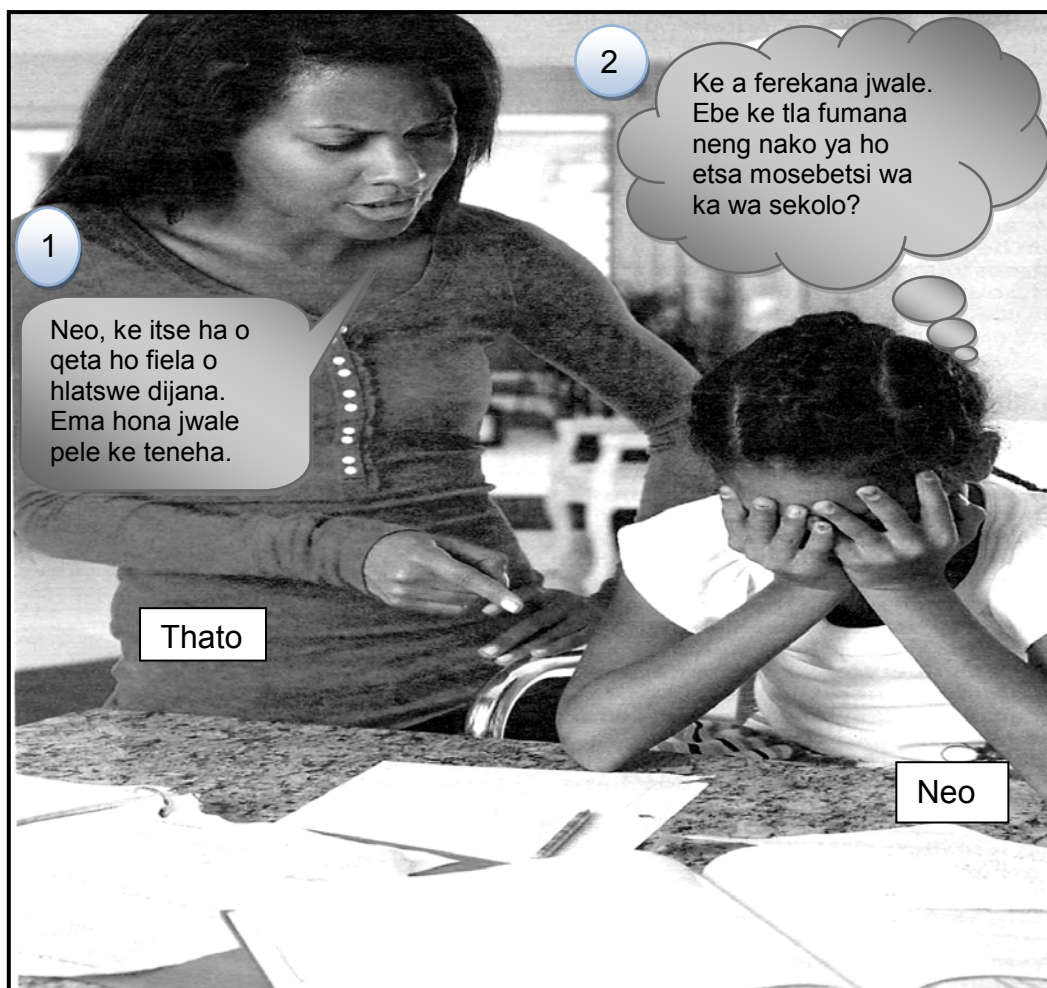
- A leeme.
- B kgethollo ho ya ka dilemo tsa motho.
- C tshekamelo.
- D kgatakelo ya ditokelo tsa botho. (1)

1.14 Ho ipolaya ha se tharollo. Ebe ke eng eo Motsielwa a neng a ka e etsa ho rarolla bothata boo, ho na le hore a nahane ho ipolaya? (2)

1.15 Hoja o ne o le Motsielwa, o ne o tla etsa eng ha o ne o ka iphumana o le maemong ana a tjee? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

TEMA YA B: BOKGONI BA HO BOHA

Boha tema ena o nto araba dipotso tse e latelang.

[Setshwantsho se qotsitse le ho hlophiswa ho tswa makasineng wa 'Move' wa Phupjane]

- 1.16 Bolela ntho E LE NNGWE eo Neo a neng a lokela ho e etsa ho ya ka taelo ya Thato. (1)
- 1.17 Ke eng seo Neo a neng a ntse a se etsa ha Thato a fihla a bua le yena, ho ya ka tema? (1)
- 1.18 Ke eng se o pakelang hore Neo o ferekane, ho ya ka puo ya mmele wa hae? (2)
- 1.19 Na see se etswang ke Thato ho ngwana wa hae se amohelehile? Fana ka lebaka bakeng sa karabo ya hao. (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2**

Bala tema ena e latelang e hlalosing ditsela tsa ho phela bophelo bo botle, ebe o e kgutsufatsa ka ho hlahisa dintlha tsa sehlooho tseo motho a lokelang ho di latela ha a batla ho itlhokomela le ho phela bophelo bo botle bo loketseng.

HLOKOMELA:

1. Hlahisa dintlha TSE SUPILENG ka dipolelo tse hlahlamanang ka tshwanelo.
2. Leka ho sebedisa mantswe a hao.
3. Nomora dipolelo tsa hao ho tloha ho 1 ho isa ho 7.
4. Ngola polelo e nngwe le e nngwe moleng wa yona o motjha.
5. Kgutsufatso e hlahiswe ka dintlha tse supileng tsa bolelele ba mantswe a sa feteng 60.
6. Bontsha PALO YA MANTSWE ao o a sebedisitseng qetellong.

TEMA YA C**DITSELA TSA HO PHELA BOPHELO BO BOTLE.**

Dipalopalo mona Afrika-Borwa di supa hore motho o lekanyeditswe ho phela dilemo tse 61 (tse 59 ho banna, tse 63 ho basadi), mme palo ena e tlase ha e bapiswa le ya dinaha tse kang USA le UK. Mafu a kang HIV/AIDS, lefu la tswekere le kgateello ya madi a qeta batho kapele. Batho ba batlang ho phela hantle nako e telele, ba lokela ho itlhokomela ka tsela tsena tse hlalosiwang mona.

Ba theole boima ba mmele ya bona. Ba nonneng ba kotsing ya ho fumana mafu a kang kankere le la pelo. Ba leke ho nahana le ho etsa dintho tse ba thabisang, mme ba dule ba thabile. Sena se tla etsa hore ba phele halelele. Diphuputso di bontsha hore batho ba sa ipaballeng ba shwa kapele.

Letswai ke e nngwe ya dintho tse bakang lefu la kgateello ya madi. Ba qobe dijo tse nang le letswai le lengata. Haeba motho a tsuba a hle a kgaotse hoba ho tsuba ho baka kholesterole. Motho a tlohele ho tsuba hang. Ho fokotsa jwala ho tla ntlafatsa bophelo ba motho. O tla ikutlwa a matlafetse.

Ba nwe metsi a lekaneng, bonyane dikgalase tse robedi ka letsatsi. Hona ho tla thibela bohloko ba dhiphiyo. Ba ikwetlise ka mehla, mme ba je dijo tse nang le phepo e ntle, feela ba fokotse tswekere le mafura dijong tsa bona.

[E qotsitswe le ho fetolelwa ho tswa makasineng wa 'Move' wa Phupu 2014]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B:**10**

KARALO YA C: DIBOPEHO TSA PUO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**POTSO YA 3: MANOLLO YA PAPATSO**

Bala tema e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng hodima yona.

TEMA YA D

IPHUMANELE DIBORELE TSE NTJHA HO RONA

*TLOHO O TLO REKA FOREIME YA DIBORELE HO RONA
MME O BOLOKE TJHELETE E SENG KA TLASE HO R500.*

RE THESTA MAHLO MAHALA!!!

spec savers

Jwale ke bona HANTLE, ke kgona le ho bala hape ke motle e le ruri. Ke leboha Spec Savers ka mahlo a matjha!

 SpecsaversSA
  YouTube
 SpecsaversOptoms
  Book on your mobile
www.specsavers.co.za

Potlaka! Monyetla ona o fella ka la 31 Tlhakubele 2016. Potlakela kwano ho rona ha o na le akhaonto mabenkeleng a rona.

Jet
Edgars
Legit

Ha o lefa akhaonto ya hao nakong e sa feteng dikgwedi tse 6, o ke ke wa lefa phaello mokitlaneng wa hao. Ikopanye le rona re tla o thusa.

[Setshwantsho sena se qotsitswe le ho hlophiswa ho tswa makasineng wa 'Bona' wa Mmesa 2015]

- 3.1 Ke eng se bapatswang papatsong ee? (1)
- 3.2 Bolela monyetla O LE MONG oo bareki ba nang le diakhaonto mabenkeleng a hlahisitsweng papatsong ena ba ka bang le ona ha ba reka. (1)
- 3.3 Setshwantsho sa morwetsana ya hlahisitsweng papatsong ee, se thusa jwang ho fetisa molaetsa wa yona? (2)
- 3.4 Bolela tsela E LE NNGWE eo moreki a ka ikopanyang le ba ha Spec Savers ka yona. (1)
- 3.5 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang.
- Ho ya ka moelelo wa tema ena, seo morwetsana a se bolelang ka '*mahlo a matjha*' ke hore ba ha Spec Savers ba mo ...
- A thestile mahlo.
B file foreime.
C file diborele.
D hlatswitse mahlo. (1)
- 3.6 Ho bososela ho bonwang sefahlehong sa morwetsana eo ho susumeditse ke eng, ho ya ka kutlwisiso ya hao? (2)
- 3.7 Na ho rwala diborele ho ka etsa hore motho a be motle? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- [10]**

POTSO 4: MANOLLO YA KHATHUNU

Bala le ho boha tema e latelang ka hloko o nto araba dipotso tsa thutapuo tse thehilweng hodima yona.

TEMA YA E

[E qotsitswe le ho hlophiswa ho tswa 'www.gocomics.com']

- 4.1 Batho baa ba hlahellang temeng ena ba amana jwang? (1)
- 4.2 Sefahleho sa ngwana ya hlahellang temeng ee, se bontsha maikutlo a jwang? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.3 Puo ya mmele ya monna ya hlahellang temeng ee e tiisa jwang hore o utlwile bohloko? (2)
- 4.4 O nahana hore titjhere o ratile bana eng mabapi le bontate ho ya ka seo ngwana a se buang? (2)
- 4.5 Kgetha karabo e nepahetseng ho tseo o di filweng. Ngola nomoro le tlhaku.
- Monna enwa o bolela eng ha a re '*... empa ke ngwana*'? O bolela hore ha a ...
- A rate ho fa ntatae karete.
 B tsebe hore a fe mang karete.
 C batle hore mmae a sebetse.
 D utlwisise maemo a bophelo. (1)

- 4.6 Wena ha o ne o le monna ya hlahellang pudulwaneng ya 2, o ne o tla etsa eng ha o iphumana o le maemong a tjee? Fana ka lebaka la karabo ya hao.

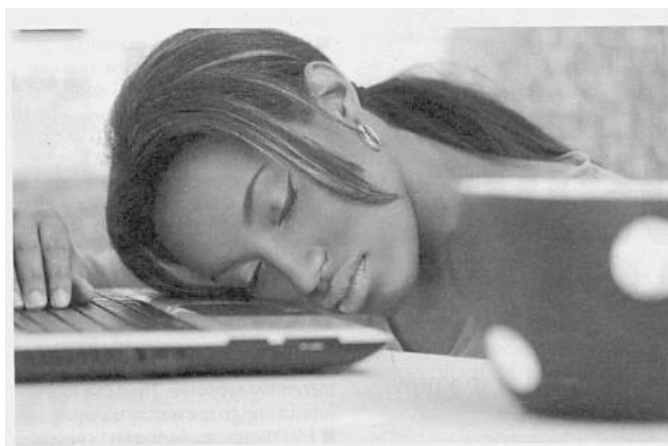
(2)
[10]

POTSO YA 5: PROSA – TLOTLONTSWE LE DIBOPEHO TSA DIPOLELO

- 5.1 Bala tema ena o nto araba dipotso tse e latelang.

TEMA YA F

NA O ROBALA BOROKO BO LEKANENG?

Batho ba bangata ha ba robale nako e lekaneng. Ke batho ba mmalwa feela (a) ... tsebang bohlokwa ba boroko. Ha re ntse re robetse, mmele ya rona e ntse e sebetsa ho iphodisa. Re hloka boroko tjee kaha re hloka dijo, metsi le moya (b) ... hlwekileng hore boko bo tsebe ho sebetsa hantle. Ha o robala kamoreng e batang haholo mariha kapa (c) ... tjhesang haholo hlabula, o ke ke wa kgaleha, o tla fetoha bosiu bohle o sa kgone ho robala. 5

Ha o batla ho robala hantle, mamela mmimo o phodileng, o kene bateng ya metsi a futhumetseng. O se ke wa nwa kofi. Tima founu, seyalemoya le thelebishene. 'Ke eletsa batho ho robala **motsheare**', ho realo setsebi sa boroko. Ha motho a hloleha ho kgaleha ka mora dikeletso tsena kapa a tswela pele ho hlobaela bosiu bohle, e tla ba ho na le se mo tshwenyang moyeng. Motho ya jwalo o tla lokela ho **tjhakela** ngaka ya hae. 10

[E qotsitswe le ho fetolelwa ho tswa makasineng wa 'Move' wa Tshitwe 2014]

- 5.1.1 Sheba mela ya 1–6.

Kenya lentswe le siilweng dikgeong (a–c) tse temeng e ka hodimo. Nomora dikarabo tsa hao jwalo kaha o bontshitswe, ebe o ngola mantswe a siilweng. (3)

- 5.1.2 Ngola lentswe le nang le moelelo o le mong le lentswe le ngotsweng ka botsho moleng wa 12. (1)

- 5.1.3 Ngola polelo ena e latelang hape, empa o e qale ka mantswe a ngotsweng ka botsho jwalo kaha o bontshitswe.
- Setsebi sa boroko se re, 'Ke eletsa batho ho robala motsheare.'
- Setsebi sa boroko se eleditse ...** (2)
- 5.1.4 Qetella polelo e latelang ka ho kenya lentswe le nepahetseng. Kgetha karabo mantsweng ao o a fuweng. Ngola nomoro ya potso le tlhaku e bapileng le karabo ya hao.
- Ha motho a sa kgone ho robala bosiu bohle ho thwe o a ...
- A lora.
B kgona.
C phaphama.
D hlobaela. (1)
- 5.1.5 Ngola polelo e latelang hape, empa o lokise sebopeho sa lentswe le ka masakaneng.
- Bana (nyane) ba kgaleha kapele. (1)
- 5.1.6 Sebedisa lentswe lena 'tsebe' polelong ya hao. Le be le moelelo o fapaneng le wa mola wa 4. (2)
- 5.1.7 Ngola polelo e latelang e le tatolong.
- O mamele mmimo bosiu ha o robala. (2)
- 5.1.8 Ngola polelo e latelang hape, empa o e qale ka mantswe a ngotsweng ka botsho.
- Na o robala boroko bo lekaneng?
- Na hosane ...** (2)

TOKISO YA DIPHOSO

- 5.2 Bala le ho boha tema e latelang ebe o lokisa diphoso tsa puo, tsa mopeleto mmoho le tsa matshwao a puo tse hlahellang ho yona.

TEMA YA G

Halala! Ke ikutlwa ke phe tse hantle. Ke nwa kopi ele nngwe ya tee feela ka letsatsi, e be ho pipitlelwa ho fedile. o emetse eng o sa nwe tee ee le wena. Tee ya Black Forest e mnate. E fedisa Ho pipitlelwa ka pele.

BLACK FOREST HERBAL TEA LEMON LIME 20 TEA BAGS 20 TEESABITES

BLACK FOREST HERBAL TEA 20 TEA BAGS 20 TEESABITES

BLACK FOREST HERBAL TEA APPLE APRICOT 20 TEA BAGS 20 TEESABITES

[E qotsitse le ho hlophiswa makasineng wa 'Bona' wa Mphalane 2014]

(6)
[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C:

40

KAROLO YA D: DINGOLWA

O botsitswe dipotso tse nne karolong ena. Kgetha mme o arabe potso E LE NNGWE (POTSO YA 6 kapa POTSO YA 7) e itshetlehileng bukeng E LE NNGWE eo o ithutileng yona.

ELA HLOKO:

Ha o araba POTSO YA 6.1 o tlameha ho araba le 6.2 athe ebang o araba POTSO YA 7.1 le teng o tlameha ho araba 7.2.

POTSO YA 6: MAKUMANE A THATA A BOPHELO – JM Maqubela**6.1 NALENG TSA PHAKOE**

Bala qotso ena ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima palekgutshwe kaofela ha yona.

TEMA YA H

Ka mora dikgwedi tse hlano ke le moo bookelong, ka lokollwa, mme ka kgutlela lapeng. Leha ke sa tsebe hore ke ne ke pholohe jwang, ke ile ka leboha bophelo ba ka. Ee, ke pholohile empa jwale ke se ke le seqhwala.

Maoto a ka a ile a robaha ka bobedi. Ke kgolwa ke ile ka lahlelwa ka ntle ho terene e neng e matha ka lebelo. Ee, ke kgolwa jwalo hobane le ka letsatsi ha ke e so fumane motho ya kileng a hlalosa se neng se etsahale ntle le hore ke ne ke iswe bookelong ke monna ya sa tsejweng. Ya sa kang a siya le ha e le lebitso kapa aterese ya hae hona moo bookelong. Ka mehla ke nne ke lakatse ho leboha monna enwa ya mohau.

- 6.1.1 Fana ka lebitso la ngwana A LE MONG feela wa Nkokoto Lebenya. (1)
- 6.1.2 Ke eng e neng e pakela motho ha ho feta barwetsana mona seteisheneng? (1)
- 6.1.3 Hobaneng ha Lebenya Nkokoto a ile a tsubella ka lebelo le leholo ho tloha moo a neng a ntse a le teng? (1)
- 6.1.4 Monna ya ileng a hoa ka lentswe le phefa o ne a tshwere eng ka letsohong? (1)
- 6.1.5 Fana ka mefuta E MMEDI feela ya batho ba neng ba le seteisheneng ka Labohlano la 3 Mphalane 1993 ka hora ya bohloko. (2)
- 6.1.6 Bolela hore batho bana ba bangata ba fumanwang mona seteisheneng ka nako ena ba hlaha kae. (2)
- 6.1.7 Hobaneng Lebenya Nkokoto a ile a sehwa ke letswalo ha a le ka tereneng e yang Germiston? (2)

- 6.1.8 Ho ya ka ditaba tsa palekgutshwe ee o ka re tikoloho ee ke ya mofuta ofe? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 6.1.9 Ketso ee ya monna ya sa tsejweng ya ileng a isa Nkokoto sepetlele e mo hlahisa e le motho ya jwang? (2)
- 6.1.10 Palekgutshweng ee Nkokoto ke mofuta ofe wa mophetwa? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 6.1.11 Ebe ho na le seo palekgutshwe ee e o rutang sona ka mofuta oo wa batho ba tlatlapileng Nkokoto? (2)
- 6.1.12 Ha o ne o le Nkokoto o se o fetohile seqhwala o ne o tla etsa eng? (2)

LE

- 6.2 Bala qotso ena ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima palekgutshwe kaofela ha yona.

TEMA YA I

Nakong eo ke ntseng ke ipotsa dipotso tse hlohang dikarabo, ka bona ho se ho kena motho ya apereng diphahlo tse tshweu. E ne e le motho wa mosadi. A atamela moo ke neng ke robetse, mme ha a fihla a sheba matsoho a ka a nto re, 'Nkokoto Lebenya, o amohetswe mona bookelong ba Natspruit.' Mona ke ne ke se ke fumane nnete.

- 6.2.1 Batho ba neng ba le seteisheneng sa Elandsfontein ba ne ba emetse diterene tse hlahang kae? (1)
- 6.2.2 Diterene tsee ha di ntse di fapakana Nkokoto o ne a eme kae? (1)
- 6.2.3 Bapalami ba neng ba le ka tereneng eo Nkokoto a neng a e palame ba ne ba letsa mofuta ofe wa mmimo? (1)
- 6.2.4 Hobaneng ha motho e mong ka tereneng a ile a kgitla Nkokoto ka setswe ka tereneng? (1)
- 6.2.5 Hobaneng Nkokoto a ile a ipona a le lehlohonolo papisong le ba bang ba ileng ba ipetsa ka difenstere tsa terene? (2)
- 6.2.6 Na seo batho ba neng ba se tshohile ka tereneng ke ntho e neng e etsahala? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 6.2.7 Ketso ee ya hore batho ba ipetse ka difenstere tsa terene e ntse e tsamaya e re hlalose e eng ka batho ba tsamayang ka diterene? (2)

- 6.2.8 Sesosa sa kgohlano palekgutshweng ee ke sefe? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 6.2.9 Ako hlalose hore sehlooho sena 'Naleng tsa Phakwe' se amana jwang le ditaba tsa palekgutshwe ena. (2)
- 6.2.10 Nkokoto ha a phaphama a le sepetlele o ne a nahana hore o se a le lehodimong. Ke eng e neng e etse hore a nahane see? (2)
- 6.2.11 Ke eng seo mmuso o ka se etsang ho thibela ho hlekefetswa ha batho ntle le mabaka ditereneng? (2)
- 6.2.12 Ha o ne o le e mong wa bapalami ba terene, mme o bona motho a otlakwa jwalo ka ha Nkokoto a ne a otlwa o ka be o ile wa etsa eng? (2)
- [40]**

KAPA

POTSO YA 7: NAKO E SA LE TENG

- 7.1 Bala qotso ena ebe o araba dipotso tse itshetlehleng hodima palekgutshwe kaofela ha yona.

TEMA YA J

'Ke ema mona ka thabo e kgaphatsehang. Botebong ba pelo ya ka ke le leboha ho menahane ka ho nkgethela mosebetsi wa ho hlokomela le ho boloka diqeto tsa seboka sena se hlomphehang. Hona ke tlotlo e kgolo ho nna. Ka yona ke itemoha ka moo ke leng bohlokwa kateng setjhabeng. Empa ha ke hopola morao ke bile ke hetla moo nkileng ka tsamaya, pelo ya ka e utlwa bohloko. Ke nahana hore kajeno nka be ke le hole mane'.

- 7.1.1 Lebitso la mohlalobi wa sekolo sa Thutokeletso ke mang? (1)
- 7.1.2 Motseng moo bana ba neng ba dikella teng ho ne ho etsahala eng? (1)
- 7.1.3 Lebitso la mosuwehlooho wa sekolo sa Thutokeletso ke mang? (1)
- 7.1.4 Hobaneng ha mohlalobi a ile a tsheha ha a ne a le ka kantorong ya mosuwehlooho? (1)
- 7.1.5 Fana ka mabaka A MABEDI a bontshang hore bana ba sekolo sena ba ne ba sa kgathalle ho rutwa ho ya ka palekgutshwe ena. (2)
- 7.1.6 Mohlalobi o ne a tlo etsa eng sekolong tsatsing leo? (2)
- 7.1.7 O ka re tikoloho ya palekgutshwe ee ke ya mofuta ofe? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)

- 7.1.8 Kgohlano e ka ntle ya mosuwe Kgobotla le mosuwe Tlotliso e hlahelletse neng palekgutshweng ee? (2)
- 7.1.9 Hlalosa semelo sa mohlalobi wa sekolo sena sa Thutokeletso. (2)
- 7.1.10 Dumela kapa hanana le polelo ena, o be o fane ka lebaka. Motho o ithuta ka diphoso tsa hae. (2)
- 7.1.11 Keletso eo mohlalobi a e fileng mosuwehlooho mabapi le tsamaiso ya sekolo e nepahetse kapa e fosahetse ho ya ka wena? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 7.1.12 Ke eng seo batswadi ba sekolo sena ba lokelang ho se etsa ho thibela bana ho nwa jwala, haholo ka nako ya sekolo, ho ya ka wena? (2)

LE

- 7.2 Bala qotso ena ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima palekgutshwe kaofela ha yona.

TEMA YA K

Beke tse tharo tsa fela mosuwe Tlotliso a sebetsa ka thata mosebetsing wa hae wa sekolo. Mantsiboya a mang le a mang a bala ho lokisetsa mosebetsi wa letsatsi le latelang. Kgohelo dithutong ho barutwana e eketseha letsatsi le letsatsi. Barutwana ka phaposing ya hae ba thahasella dikeletso tsa hae. Matsatsing ona ao mosuwe Tlotliso a theha lekgotla la mesuwe ho hlophisetsa barutwana dihlalobo. Mesuwe e thahasellang sena, e hlahang dikolong tse ka mathoko ya ikamahanya le yena morerong ona.

- 7.2.1 Ke ntho efe E LE NNGWE eo bana ba sekolo ba neng ba e etsa e sa amaneng le thuto diphaposing tse ding sekolong sa Thutokeletso? (1)
- 7.2.2 Bana ba sekolo ba neng ba tsekela hara motse ba ne ba tsamaya le bomang? (1)
- 7.2.3 Ha mohlalobi le mosuwehlooho ba ne ba buisana ka boitshwaro sekolong see, ba ne ba le hokae? (1)
- 7.2.4 Ke ntho efe eo mohlalobi a ileng a e kopa pele a kopa ho bitsetswa mesuwe ya sekolo see? (1)
- 7.2.5 Ke eng se ka re kgodisang hore mosuwe Sekoto o ne a tshepahala? (2)
- 7.2.6 Ho kgena ha mosuwe Kgobotla ho mo hlahisa e le mosuwe ya jwang mabapi le thuto? (2)

- 7.2.7 Sehlooho sa palekgutshwe ee se amana jwang le molaetsa wa yona? (2)
- 7.2.8 Fana ka ntlha E LE NNGWE feela e amang batswadi diphuputsong tseo mosuwe Tlotliso a di entseng hodima sehlooho sena Thuto ya bokamoso. (2)
- 7.2.9 Mosuwe Tlotliso o ile a fuwa monyetla wa ho tla le moemedi nyeweng empa a kgetha ho ikemela. Ebe lebaka e ne e ka ba lefe? (2)
- 7.2.10 Fana ka mohlala O LE MONG feela o bontshang hore diketsahalo tsa palekgutshwe ena ke tsa matsatsing a kajeno. (2)
- 7.2.11 Ho ya ka wena, o ka re mosuwe Tlotliso e ne e le motho ya ntseng a tseba mosebetsi kapa o ithutile ho sebetsa ka mora nyewe? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 7.2.12 Fana ka lebaka ho tiisa polelo ena.
- Mosuwe Tlotliso e ne e le motho ya ratang hore batswadi ba be le seabo thutong ya bana. (2)

[40]

MATSHWAO OHLE A KAROLONG YA D:
MATSHWAO OHLE:

40
120